

УДК 327.82:341.75

Яна Басенко

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ В ЄВРОПІ

У сучасному світі основу міжнародних відносин складають також і знання культурних засад та ключових особливостей країн світу, які формувалися не одне століття. Всі країни, які претендують на чільне місце серед країн світу, розуміючи власні національні пріоритети, приділяють культурній дипломатії досить багато уваги та створюють можливості для ознайомлення інших культур з власними культурними надбаннями. Це і є той культурний діалог, який є запорукою успішної зовнішньої політики та просування країни на ще вищий рівень.

Актуальність проблеми пов'язана з тим, що сьогодні між країнами відбувається досить активний обмін інформацією та усестороннє співробітництво, а культура є невід'ємною складовою зовнішньої політики будь-якої країни. Налагодження культурної дипломатії дає змогу країнам закріпити свій імідж на світовій арені, залучити інвесторів, а для цього необхідно здійснювати діалог. Сьогодні культурна дипломатія це інструмент дипломатії, який дає результати та сприяє просуванню інтересів країни на світовому рівні.

Сучасні міжнародні відносини відрізняються різноманіттям напрямків співпраці. В останнє десятиліття все більш важливу роль у міжнародних обмінах грає культура. Помітно посилився вплив культурного діалогу на міждержавні контакти, який розглядається як визначальний фактор у модифікації відносин сторін і формуванні іміджу країни за кордоном. Роль культури у поліпшенні клімату міжнародного співробітництва складно переоцінити, оскільки саме у результаті успішно функціонуючих культурних обмінів створюються передумови для розвитку взаємодії країн у довгостроковій перспективі.

Культура виступає як дієвий інструмент дипломатії та ефективний засіб боротьби за національні інтереси тієї чи іншої держави. Як показує досвід великих країн, ку-

льтурна дипломатія за допомогою різних ініціатив не тільки сприяє просуванню національних інтересів на світовій арені, а й безпосередньо впливає на різні політичні, економічні, соціальні процеси у світі [1].

Міжцивілізаційний діалог не може обійтися без культурної дипломатії. Саме дипломатії, а не силового експорту політичних, ідеологічних і релігійних постулатів. Усі цивілізовані країни, які розуміють свої національні завдання, докладають необхідних зусиль і, найголовніше – виділяють значні кошти для просування своєї культурної дипломатії [2].

Міжкультурне співробітництво, як і політичне, економічне та науково-технологічне, – постійний істотний чинник міжнародних відносин. Тому питання міжкультурної політики є надзвичайно важливим для країн Європи у контексті інтеграційних процесів, упровадження концепції європейського громадянства та забезпечення культурної ідентичності та самобутності європейських націй.

Для сучасного європейського суспільства визначальним є розв'язання таких теоретичних і практичних проблем:

1) розробка програм і стратегій міжкультурного співробітництва в умовах глобалізації та становлення інформаційного суспільства;

2) баланс між політикою загальноєвропейської ідентичності та дотриманням принципів багатокультурності, діалогу культур, цивілізацій і релігій;

3) подолання культурних і мовних бар'єрів;

4) формування механізму захисту європейського культурного та мовного простору;

5) забезпечення прав національних меншин [3].

Реалії європейського суспільства мають такі специфічні характеристики культурного поля, як багатогранність внеску інших культур і цивілізацій (мова, економі-

ка, історія, науки, філософія та література, музика, повсякденне життя тощо); локалізація культур (регіони Європи як історичні, культурні, географічні або економічні цілісності); мовний та етнокультурний плюралізм як наслідок історичного формування європейських держав-націй; поглиблення нинішньої присутності інших культур у країнах Європи; нарешті, культурне розмаїття представницької європейської діаспори. Ці реалії потребують відповідних рішень, стратегій і програм у галузі міжкультурного співробітництва як на пан'європейському, так і на національному рівнях [4].

Аналіз політики двостороннього міжкультурного співробітництва у рамках ЄС дає можливість визначити три традиційні європейські моделі співпраці, кожна з яких характеризується специфікою національних політичних стратегій Франції, Великої Британії та Німеччини [5].

Марна трата часу – шукати за культурної дипломатією західних країн «національні ідеї». Цілі більшості цих країн прості та прагматичні: Популяризація культурного надбання, поширення мови, пропаганда досягнень країн, їх способу життя. Але ця «м'яка» дипломатія використовується для вагоміших цілей: зміцнення геополітичних позицій, вирішення зовнішньополітичних та економічних задач [6].

Французька модель. Традиційно активні на цьому полі французи. Широко відомий «Альянс Франсез» є по суті справи державним органом, координуючим усю роботу по просуванню мови та культури цієї країни. Витоки цих задач простежуються ще у XVII столітті, коли французька дипломатія стає законодавицею мод. Саме у цей період французька мова починає використовуватися в якості головного засобу міжнародного спілкування та дипломатичного листування. Незважаючи на всі вигини своєї історії Франція зуміла зберегти спадкоємність у політиці просування своєї культури.

Сьогодні «Альянс Франсез» має свої відділення практично у всіх столицях світу, а також багатьох провінційних містах. Основні функції цих центрів:

– організація курсів викладання фран-

цузької мови;

– викладання французької мови літератури у вищих навчальних закладах;

– проведення виставок, кінофестивалів, зустрічей з молоддю і т.д. [7].

Французька Республіка в умовах глобальних зрушень прагне позиціонувати себе у світі як індустріально та технологічно розвинена держава з прогресивною внутрішньою та зовнішньою політикою, як мультикультурне суспільство, де забезпечуються культурна самобутність і різноманіття етнічних спільнот. Активна зовнішня культурна політика є ефективним засобом консолідації французької нації, зміцнення міжнародних офіційних і неформальних зв'язків з іншими державами світу та засобом формування привабливого образу Франції на міжнародній арені. Культурна дипломатія як інструмент політики міжкультурного співробітництва є винаходом Франції, і спочатку передбачала здійснення урядом просвітницької політики з метою посилення присутності та політичного впливу національної культури та французької мови у країнах, які історично перебували під протекторатом Франції до розпаду колоніальної системи.

Французька модель політики міжкультурного співробітництва та культурної дипломатії передбачає пріоритетну роль держави в її реалізації на противагу англосаксонській моделі, де значну частину функцій із зовнішньої культурної діяльності бере на себе приватний сектор. Однак певні елементи англосаксонської моделі використані Францією у реалізації зовнішньої культурної політики, у першу чергу, доктрини спрямованої Франкофонії, складовими якої є наступальна політика захисту французької мови та культури, спеціальні просвітницькі та культурні програми, що мають відповідний ідеологічний контекст.

Утілення доктрини спрямованої Франкофонії та політики міжкультурного співробітництва належить до компетенції Міністерства закордонних справ, зокрема, Головного управління з питань міжнародного співробітництва та розвитку, трансформованого з Управління культурних відносин, яке опікувалося питаннями міжкультурного співробітництва з 1945 року.

Французька культурна дипломатія має на меті поширення французької мови та культури як засобу реалізації зовнішньої політики, спрямованої на зміцнення позицій Франції в інших країнах світу; як форма постійної присутності та домінування у політико-культурному середовищі франкофонних держав; як складова позиціонування Французької Республіки через програми освітніх обмінів та організацію спеціальних культурних подій. Зокрема, відділ у справах культурного співробітництва і Франкофонії Головного управління з питань міжнародного співробітництва та розвитку Міністерства закордонних справ Французької Республіки розробляє стратегії просування ідеології Франкофонії, яка полягає у підтримці багатомовності в Європі, сприяттві культурному розвитку, поширенні культурних продуктів і послуг, у тому числі в аудіовізуальному просторі, модернізації культурних та освітніх закладів [8].

Британська модель. Для Великої Британії, на відміну від Франції, культурна дипломатія не відразу стала пріоритетним напрямом зовнішньополітичної діяльності. До 1940-х років культурному чинникові зовнішньої політики не приділялося достатньо уваги, позаяк статус «колоніальної імперії» визначав домінуючі позиції британської культури й англійської мови у країнах Азії та Африки.

На формування принципів культурної дипломатії у Великій Британії, на відміну від Франції, також вплинули відсутність внутрішньої культурної консолідації у самій країні та прагнення Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії позиціонувати себе як окремі нації, нетотожні англійській. Британська культурна дипломатія перетворилася на складову зовнішньої політичної пропаганди, а зовнішня культурна політика обмежувалася діяльністю культурних інститутів, головною метою яких стало просування англійської мови за кордоном.

Сучасна британська модель політики міжкультурного співробітництва та культурної дипломатії ґрунтується на принципі «втягнутої руки». Міжнародне культурне співробітництво фінансується цілковито або частково урядом, зазвичай МЗС, тоді

як адміністративна та координуюча відповідальність за його реалізацію делегована незалежним інститутам.

Реалізація зовнішньої культурної політики Великої Британії належить до компетенції Міністерства закордонних справ, яке розробляє та втілює принципи культурної дипломатії держави. Питання просування національних інтересів на регіональному та глобальному рівнях, політичної підтримки позицій Великої Британії належить також до компетенції інших урядових структур, зокрема: Ради мистецтв Великої Британії, Департаменту з питань освіти та науки, Комісії музеїв і мистецьких галерей, Ради мистецтв Шотландії та Уельсу, Департаменту з питань культури, медіа та спорту тощо.

Британська рада у своїй діяльності активно використовує новітні технології та пропонує широкий спектр інформаційних послуг для реалізації власних культурних та освітніх проектів у країнах перебування, зокрема, програми «Knowledge and Learning Centers», що є найефективнішим культурно-інформаційним проектом. Серед головних проектів, які реалізує уряд Великої Британії через Британську раду, можна назвати програму «Think UK», завданням якої є формування позитивного іміджу Великої Британії за кордоном, покращення розуміння цілей і принципів політичної, економічної та культурної діяльності держави, інформування громадськості про головні здобутки Великої Британії у різних сферах діяльності, налагодження двостороннього інтелектуального та культурного співробітництва [9].

Німецька модель. Характерні риси сучасної німецької культурної дипломатії почали формуватися після Другої світової війни, коли перед урядами Західної та Східної Німеччини постало завдання позбутися негативних асоціацій та ототожнень усього німецького з фашизмом, геноцидом, нетерпимістю до «інших». Саме тому німецька культурна дипломатія була спрямована на формування образу «нормальності» («normality») країни.

Наприкінці 1970-х років німецький уряд проголосив культуру важливою складовою зовнішньополітичної стратегії держави,

яка «має допомагати політичній інтеграції Європи в її культурному вимірі», а німецьку культурну дипломатію – складовою євроінтеграційної політики держави. Важливим напрямом діяльності стало розширення культурної присутності у країнах «третього світу».

Важлива складова зовнішньої культурної політики, яку реалізує Інститут Гете, – встановлення політичних та економічних зв'язків із державами Азії та Африки через політику міжкультурного співробітництва з діаспорою у Німеччині та розширення зарубіжної культурної присутності у країнах, вихідці з яких становлять найбільший відсоток іммігрантів.

Серед інших важливих установ можна назвати Deutsche Akademische Austauschdienst (DAAD), Alexander von Humboldt-Stiftung (AvH), Inter Nationes (IN) та Institut for Auslandsbeziehungen (IfA), що відповідають за міжнародні програми наукових досліджень, обмін студентами, міжкультурний діалог з іншими країнами, міжнародний культурний та інформаційний обмін, тобто за сфери, які відіграють важливу роль у зовнішній культурній діяльності Німеччини [10].

Роблячи висновок, автор зауважує, що у процесі глобалізації міжнародних відносин, активного розвитку бізнесу та тих ключових змін у процесі еволюції міжнародних відносин, для Європи ключового значення набуває культурний діалог між країнами та налагодження співпраці країн з питань культури. Цей процес, культурного обміну, є серйозним викликом до європейської інтеграції, яка вимагає від країн виокремлення ключових принципів і нала-

годження культурного діалогу між європейськими країнами. Об'єднані країни Європи мають бути ефективною структурою забезпечення міжкультурного діалогу, а культурна дипломатія – одним з основних важелів політичного впливу на міжнародні відносини.

Залучаючи культурну дипломатію задля досягнення політичних цілей, кожна країною має змогу підвищити ефективність своєї політики, підтримувати та покращувати імідж держави та уряду, запобігти упередженому відношенню до своєї країни, зміцнити авторитет країни на міжнародній арені, сформувати такий економічний клімат, щоб отримати якнайбільше іноземних інвестицій для своєї країни, зацікавити туристів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лазоркина О.И. Институты культурной дипломатии Республики Польша / Ольга Игоревна Лазоркина [Электронный ресурс] // Журнал международного права и международных отношений. – 2012. – №3. – Режим доступа: <http://www.evolutio.info/content/view/1975/5/>
2. Астахов Е.М. Мировая практика культурной дипломатии / Евгений Михайлович Астахов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mgimo.ru/files/34255/34255.pdf>
3. Сучасні тенденції міжкультурного співробітництва у Європі [Електронний ресурс] // Журнал Верховної Ради України. – 2011. – №8. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2519/>
4. Там само.
5. Там само.
6. Астахов Е.М. Указ. раб.
7. Там само.
8. Сучасні тенденції міжкультурного співробітництва у Європі [Електронний ресурс]....
9. Там само.
10. Там само.

Басенко Яна *Культурна дипломатія в Європі*

Культурна дипломатія сьогодні набуває все більшого значення і тому країни світу, і європейські не є виключенням, намагаються підтримувати рівень культурної дипломатії в своїй країні. Процес глобалізації також вплинув на суть та напрямки розвитку культурної дипломатії. Культурну дипломатію залучають, щоб досягти своїх політичних цілей, щоб підвищити ефективність своєї політики та підтримати і покращити імідж держави та уряду. Країни Європи розвивають культурну дипломатію задля запобігання упередженому відношенню до своєї країни, зміцнення авторитету країни на міжнародній арені, формування сприятливого економічного клімату для інвестицій в економіку країни.

Ключові слова: культурна дипломатія, співробітництво, Франція, Німеччина, Великобританія, культурний діалог, міжкультурне співробітництво

Басенко Яна Культурная дипломатия в Европе

Культурная дипломатия сегодня приобретает все большее значение и поэтому страны мира, и европейские не являются исключением, стараются поддерживать уровень культурной дипломатии в своей стране. Процесс глобализации также повлиял на суть и направление развития культурной дипломатии. Культурную дипломатию привлекают, чтобы достичь своих политических целей, чтобы повысить эффективность своей политики, поддержать и улучшить имидж государства и правительства. Страны Европы развивают культурную дипломатию для предотвращения предвзятого отношения к своей стране, укрепления авторитета страны на международной арене, формирования благоприятного экономического климата для инвестиций в экономику страны.

Ключевые слова: культурная дипломатия, сотрудничество, Франция, Германия, Великобритания, культурный диалог, межкультурное сотрудничество

Basenko Yana Cultural Diplomacy in Europe

Cultural diplomacy becoming increasingly important today, and therefore, countries, and European is no exception, try to maintain a level of cultural diplomacy in their countries. The process of globalization has also impacted on the nature and direction of development of cultural diplomacy. Cultural diplomacy attracted to achieve their political goals, to improve the effectiveness of its policy to support and improve the image of the state and government. European countries are developing cultural diplomacy to prevent prejudice to their country, to strengthen the authority of the country in the international arena, for the formation of a favorable economic climate for investment in the economy.

Keywords: cultural diplomacy, cooperation, France, Germany, Great Britain, cultural dialogue, intercultural cooperation

Рецензенти:

Казьмирчук Г.Д., д.і.н., професор

Тихонов А.К., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 30.08.2013 р.